

Gosoota Ibaadaa Ragaa Waliin-Kutaa-1

Description

Akkuma kutaa darbe keessatti jenne ibaadaa jechuun *gadi of qabuu, of xiqqeessu fi jaalala waliin ajajamuudha.* Mee amma itti haa xinxallinu, gadi of qabuu, of xiqqeessuu fi jaallachuu waliin ajajamuun ykn hojii tokko hojjachuun eenyuf taâ€™aa? Kan akka sanamaaf (siidaaf), qaxxaamura sibilaa fi taabotaaf gadi of qabuun nama kabajamaa aqlii (sammuu) qabu irraa ni tolaa? Nama akka isaa dandeetti waa hunda irratti hin qabneef gadi of qabuu fi of xiqqeessuun ni taâ€™aa?

Hundemaa, kan gadi of qabanii fi of xiqqeessaniif humna cimaa fi amaloota guutuu kan qabuufi. Akkasi miti ree? Humna cimaa fi amaloota guutuu kan qabu Rabbii oltaâ€™aa malee jiraa? Dhugumatti Isa malee hin jiru. Kanaafu, of gadi qabuun,of xiqqeessuuni fi jaallachuun ajajamuun ykn hojii tokko hojjachuun Isaaf malee hin taâ€™u. Jecha gabaaban, ibaadaan Rabbii oltaâ€™aaf malee hin taâ€™u. Sababni isaas, namni wanta isaa gadiitiif kan akka dhagaatii fi mukaatiif ykn wanta isaan wal qixaa kan akka ilma namaatiif yoo gadi of qabee fi of xiqqeesse, isaaf salphinna. Mee itti yaadi, ati umriin kee 25 taâ€™ee osoo jiru mucaa umriin isaa waggaa 10 taâ€™eef yoo gadi of qabde salphinna akkamiitu sitti dhagahamaa? Ajaaâ€™ibni kana caalu immoo dhagaa fi muka hin dhageenyef namni yoo gadi of qabe, kuni salphinna akkamiiti? Gadi of qabuun dhugaa qalbiidhaan of gadi qabuudha.

Kanaafi, irra deddebiâ€™uun ibaadaan Rabbii oltaâ€™aaf malee hin taâ€™u jenna. Hima kana keessatti bakka jecha â€œibaadaaâ€• jedhu, hiika ibaadaa armaan olii yommuu bakka buusnu, himni kuni akkana taâ€™a: â€œ*Gadi of qabuu, of xiqqeessu fi jaalala waliin ajajamuun ykn hojii tokko hojjachuun Rabbii oltaâ€™aaf malee hin taâ€™u.â€•* Namni Rabbii Mootii Guddaa amaloota guutuu qabuuf qofa yoo gadi jedhe (ibaadaa godhe ykn gabbare) kabaja guutuu argata. Taâ€™uu baannan, Rabbii oltaâ€™aaf gadi jechuu yoo dide, wanta isaa gadiitif ykn isaan wal qixa taâ€™een gadi jechuu fi of xiqqeessun salphinna guddaatti kufa. Dhugaa armaan oli ifa gochuuf mee gosoota ibaadaa haa ilaallu.

Gosoonni ibaadaa baayâ€™eedha. Isaan keessaa mee muraasa haa ilaallu: sujuuda, rukuuâ€™a, salaata, qalma qaluu, xawaafa, nazrii, birmaanna barbaadu, gargaarsa barbaadu, kakachuu, tawakkula fi kanneen biroo.

Gosoota kana ragaa waliin ilaalun dura mee hiika shirkii haala gabaaban haa ibsinu:
Shirkii jechuun *akkuma Rabbiin gabbaran uumama (makhluuqa) gabbaruu, akkuma Rabbiin ol-guddisan uumama ol-guddisuu, akkuma Rabbiin jaallatan uumama jaallachuu, akkuma Rabbiin kadhatan uumama kadhachuu, akkuma Rabbiif sagadan uumamaaf sagaduu fi gosoota ibaadaa biroo uumamaaf gochuu yookiin amala Rabbii qofaaf taâ€™e wanta biraatiif gochuudha.* Fkn, Wanta hundaa beekun, waa hundaa irratti dandaâ€™aa taâ€™uu fi wanta fedhe â€œtaâ€™iâ€• jedhee argamsiisuun amaloota Rabbi qofaaf taâ€™uudha. Namni amaloota kanniin wanta biraatif godhe shirkii hojjatee jira. â€œEbalu wanta hundaa ni beeka, ebalu wanta fedhe hojjata.â€• jedhe amanuun shirkiidha.[1] Shirkiin yakka guddaa namni yoo isarratti duâ€™e Rabbii oltaâ€™aa irraa araarama hin arganneedha.

Amma gosoota ibaadaa muraasa ragaa waliin haa ilaallu:

1-Sujuuda fi rukuuâ€™a
Akkuma beekkamu sujuuda jechuun Gabbaramaaf of gadi qabuun kallachaan lafa tuquudha. Ingliffaan prostration jedhama. Rukuuâ€™a jechuun immoo Gabbaramaaf of gadi qabuuf mataan gadi jechuudha. Ingliffaan bowing jedhama. Ragaan sujuuda fi rukuâ€™uni ibaadaa taâ€™uu agarsiisan keessaa:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱرۡكَعُواْ وَٱسۡجُدُواْ وَٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمۡ
وَٱفۡعَلُواْ ٱلۡخَيۡرَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٧٧

â€œYaa warra amantan! Rukuâ€™a buâ€™aa, sujuudaa, Gooftaa keessan gabbaraa, waan gaarii hojjadhaa akka milkooftaniif.â€• Suuratu Al-Hajj 22:77

Rukuâ€™a fi sujuunni ibaadaa waan taâ€™aniif Rabbii oltaâ€™aaf malee homaafu hin taâ€™an. Taabotaaf, sanamaaf, qabriif, qeeysif, mootii namaatii fi uumamtoota keessaa eenyufillee rukuâ€™a (mataan gadi hin jedhan), sujuudas hin buâ€™an. Sujuudaa fi rukuâ€™uni Rabbii Tokkicha qofaaf taâ€™u. Wanti biraatiif sujuudu fi rukuâ€™a gochuun shirkiidha.

2-Salaataa fi qalma
Ragaan salaanni fi qalmi ibaadaa taâ€™uu agarsiisan keessaa jecha Rabbii oltaâ€™aa:

﴿قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٦٢
لَا شَرِيكَ لَهُۥۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرۡتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ١٦٣﴾

â€œJedhi, â€œDhugumatti, salaanni kiyya, qalmi kiyya, jireenyi tiyyaa fi duuti tiyya Rabbii Gooftaa aalamaa hundaatifii. Shariikni Isaaf hin jiru. Isuma kanatti ajajame, ani jalqaba Muslimootaati.â€• Suuratu Al-Anâ€™aam 6:162-163

Ammas ragaan biraa:

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ۝٢ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ۝٣﴾

â€œGooftaa keetif sagadi, qaliis. Dhugumatti, kan si jibbu isuma qacceen kan cittee (waan gaarii hundarraa kan cite).â€• Suuratu Al-Kawsar 108:2-3

Kana jechuun salaata hundaa Rabbii keetiif qulqulleessi, wareega keetiis Isaaf wareegi, maqaa Isaa qofaan qali.[2]

Qalmii (wareegni) ibaadaa taâ€™u, wanta qalmi qalamuuf ol-guddisuuf, isaaf gadi jechuu fi isatti dhiyaachuuf qalma qalamuudha. Kuni Rabbiif malee eenyufillee hin taâ€™u. Kana Rabbiin ala wanta biraatiif gochuun shirkii guddaadha.
Qalmii gosoota qaba: kan shariâ€™aan karaa godhee fi itti ajaje, hayyamamaa taâ€™ee fi haraamaa taâ€™ee.
Qalmii shariâ€™aan karaa godhee fi itti ajaje: kan akka yeroo hajjii qaluu (uduhiyyah), Rabbiif waadaa galuun qaluu, aqiiqa (yeroo daaâ€™imni dhalatu qaluu), yeroo cidhaa qaluu, keessummaan yommuu namatti dhuftu qaluu, Rabbiif jedhanii sadaqachuuf qaluuâ€¦
Hayyamamaan immoo: kan akka nyaataaf qaluu, gurguraaf qaluu
Haraamni (dhoowwamaan) immoo: kan akka sanamaaf qaluu, jinniif qaluu, qabriif qaluu, hujubaaf qaluu, irraa dhuguun dura biirii (boolloo bishaanii) haarawaatiif qaluu, jinni ittisuuf jecha yommuu misirroonni (mushurroonni) mana seenan qaluu. Kuni hundi shirkii guddaadha.

3-Nazrii fi xawaafa
Nazrii jechuun namni tokko hojii shariâ€™aan dirqama isarratti hin goonee of irratti dirqama gochuudha. Fkn, akkana jechuu, â€œRabbiif jedhe kana nan hojjadha.â€• Rabbiin yoo na fayyise, kana nan godha.â€• Jechuu. Nazriin Afaan Oromootin naannoo tokko tokkotti â€œsilatiâ€•, naannoo biraatti â€œqodhaaâ€• jedhamuun beekkama. Amaariffanis silat jechuun hiikan. Ingliffaan â€œvowâ€•.

Akka lugaatti xawaafa jechuun wanta tokko irra naannaâ€™uudha. Akka shariâ€™aatti immoo Xawaafa jechuun ibaadaa hojjachuuf jecha â€œKaâ€™abaa irra naannaâ€™uudha.â€•

Nazrii fi xawaafni ibaadaa taâ€™uu ragaan agarsiisu:

ثُمَّ لْيَقْضُوا۟ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا۟ نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا۟
بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ۝٢٩

â€œSana booda xuriiwwan isaanii haa dhabamsiisan, qodhaa (silati) isaaniis haa guutan, Mana duriis (Kaâ€™abaa) haa naannawan (xawaafa godhan).â€• Suuratu Al-Hajj 22:29

Hajjaajonni sirna hajjii irraa wanta hafee haa guutan: ihraama keessaa bahu fi hiikkachu. Kunis kan taâ€™u: xurii irraa wanta qaama isaanii irratti walitti qabame oofu, kottee (qeensa) isaanii muruu, rifeensa isaanii haadu (dubartii yoo taate rifeensa hamma taâ€™e muru). Hajji, umraa fi kennaa irraa wanta of irratti dirqama godhan (nazrii) haa guutan. Kaâ€™abaa irras haa naannawan (xawaafa haa godhan).[3]

Kanaafu, nazrii fi xawaafni ibaadaa waan taâ€™aniif Rabbii oltaâ€™aaf malee hin taâ€™an. Kaâ€™abaan ala bakka biraatti xawaafa gochuun hin dandaâ€™amu. Rabbiif ala wanta biraatif nazrii (silati) gochuun hin dandaâ€™amu. Awliyaaâ€™otaaf, saalihootaaf nazrii gochuun hin taâ€™u. Akkasumas, qabrii isaanii irra naannaâ€™uun hin taâ€™u. Akkuma wallaaltonni qabrii Jaylaani, Huseen, Badawii, Dusuuqi, fi kan biroo irra naannaâ€™an qabrii saalihota fi awliyaaâ€™ota irra naannaâ€™un hin dandaâ€™amu. Kuni shirkii taâ€™uun isaa wanta shakkii hin qabneedha.

Namoonni beekumsa hin qabne amanti keessatti wanta haarawa uuman baayâ€™een isaanii saalihotaaf nazrii (silati) seenu. Gariin isaanii galoo galaan Arabaa irraa Iraan keessatti qabrii awliyaa jedhanii odeessaniif qabeenya ergu.

Haaluma kanaan Hindoonni fi Paakistaanonni baayâ€™een AbdulQaadir Jaylaanif qabeenya baayâ€™ee silati seenu. Qabrii isaatiif qabeenya ergu. Kan kana godhu â€œnuti warra sunnaati (ahli sunnah)â€• warra ofiin jedhu irraayyi.

Shiâ€™aan hindii, paakistaanii fi iraan immoo iddoolee An-Najafa, Karbalaaâ€™a, Khurasaan jedhaman keessatti qabrii ahli Baytiif qabeenya silati seenu. Qabrii tanniin irra naannaâ€™uuf (xawaafa gochuuf), nama achi keessatti awwaalame irraa birmannaa fi gargaarsa barbaaduuf, haajaan akka guuttamu barbaaduu fi rakkoon akka deemuuf, naannoo adda addaa irraa gara qabrii kanniinii feâ€™aa feâ€™atanii itti deemu.[4] Kuni hundi shirkiidha.

4-Kakachuu (Al-Halif)
Kakachuunis gosoota ibaadaa keessaa tokko. Ragaan kanaa hadiisa Ibn Umar Nabiyyii (SAW) irraa gabaasedha: â€œ**Namni Rabbiin ala wanta biraatin kakate shirkii hojjate.**â€• Sunan Abu Daawud 3251

Wanta tokkoon kakachuun wanta san ol guddisuudha. Garmalee ol-guddifamuu fi ittiin kakatamu kan qabu Rabbii oltaâ€™aadha. Kanaafu, Isaan ala wanta biraatin kakachuun shirkiidha.

---

[1] Ash-Shirku fiil qadiimi wal hadiisi-fuula 119, Abu Bakr Muhammad Zakariya
[2] Tafsiiru Muyassar-602
[3] Tafsiiru muyassar-fuula 335
[4] Sharih Taxhiiril Janaani wal arkaani an darani shirki wal kufraani-fuula 59

Date Created
February 8, 2020
Author
admin